

Nobels fredspris

Innledning til debattmøte i Lysaker Rotaryklubb torsdag 15. oktober 2009.

- *”Da Fanden fikk i sinn at intet skulle skje, da satte han i verden inn den første komité”.*
- Ja gid det var så vel! Men det var ikke Fanden, det var Norges Storting, som oppnevner Den Norske Nobelkomité. Og *der* skjer det noe til stadighet, iallfall én gang i året.
- Alfred Nobel bestemte i sitt testamente at avkastningen av hans etterlatte formue skulle benyttes til prisbelønninger til folk som i løpet av hvert år som var gått, hadde gjort størst nytte for menneskeheten. Prisen til den som hadde *”verkat mest eller bäst för folkens förbrödrande och afskaffande eller minskning af stående arméer samt bildande och spridande af fredskongresser”* skulle deles ut av *”ett utskott af fem personer, som väljas af Norska Stortinget”*.
- Hvorfor ville Alfred Nobel absolutt ha Stortinget innblandet i dette? Det vet vi ikke, - og samme kan det være. Derimot kan vi undres over hvorfor i all verden Stortinget fant seg i å bli oppnevnt som testamentsfullbyrder for en svensk dynamittgubbe. Kan det være at fristelsen over denne ufortjente smigeren ble for overveldende?
- Men som det heter i et annet godt gammelt norsk ordtak:
”Har du først tatt Fanden på ryggen, må du bære ham helt frem”.
- For her påtok altså Stortinget seg en oppgave som på den ene side er blitt fremstilt som en stor ære, men som også er blitt en byrde – for Stortinget selv, og dermed også for Fedrelandet og den norske nasjon.
- Noen mener at Nobels fredspris har satt Norge på kartet som fredsnasjonen *par excellence* – at prisen har en stor og positiv betydning for landets internasjonale omdømme.
- Tror vi på det? Eller er vi blitt gisler for vårt eget nasjonale prestisje-mas og vår egen omdømme-retorikk? Tror resten av verden – eller vi selv – at denne fredsprisen er selve beviset på at vi er så inn i hampen prektige, at vi kan tildele oss selv hedersbetegnelsen *”Den humanitære stormakt”*?
- For 23 år siden ble fredsprisen tildelt forfatteren Eli Wiesel, en mann som hadde overlevet nazistenes massedrap på jøder under den annen verdenskrig. Den jødiske synagogen i Cape Town feiret tildelingen med et arrangement hvor jeg var invitert

som gjest. Dette fordi jeg på den tiden var Norges konsul i Cape Town, og fordi – sa man – at det jo var *Norge* som hadde gitt Eli Wiesel denne ærerike prisen.

- Her ble jeg inspirert til å holde en improvisert tale hvor jeg minnet om at Wiesel var kjent for sitt budskap om *retten til å være annerledes*. Jeg sa at jeg mente – og det mener jeg fortsatt - at om bare folk kunne respektere sine medmenneskers rett til å være annerledes, ville det saktens bli fred på jord – og at Wiesel derfor var en særdeles verdig fredsprisvinner.
- Men jeg sa også noe annet - nemlig at fredsprisen *ikke* var noen utmerkelse som *Norge* hadde gitt Wiesel. Norges befatning med saken begrenset seg til det faktum at Norges Storting i sin tid og av en eller annen grunn hadde akseptert en avdød privatpersons siste ønske om å påta seg oppgaven med å oppnevne en komité for å fullbyrde denne delen av vedkommendes testamente. Jeg kunne derfor ikke – som Norges offisielle representant på stedet, eller på det norske folks vegne – ta imot takken og æren for en i og for seg vellykket og velfortjent pristildeling. Like lite som jeg eller Norge kunne ta ansvaret dersom det skulle skje en upopulær pristildeling.
- Kjekt å kunne si noe så rettlinjet og prinsipielt!
- Faktum er likevel at vi – det offisielle Norge og den brede hop – langt på vei har valgt å identifisere oss med denne fredsprisutdelingen. Her er det høy *“feel-good”-faktor* som gjelder! Nesten litt sånn som med OL på Lillehammer! Gøy med fest og feiring, liksom! Og litt stas å ha fornemmelsen av en stakket stund å være i sentrum for *“Verdenssamfunnets”* oppmerksomhet – og hvem vil vel være *festbrems*?
- Ved populære pristildelinger kan vi alle i hop sole oss i avglansen av de celebre fredsfyrster som vi har fått æren av å hedre. Hele tildelingen er blitt en media-jippo på linje med et Oscar-show eller et globalt Melodi Grand Prix, hvor arvelaterens ønske er blitt et påskudd for å tromme sammen internasjonale mega-kjendiser, rappere, hip-hopere, pin-up’er og dommedagsprofeter som har fått stjernestatus på å koke sammen såkalte *“ubehagelige sannheter”*, - og hvor alle sammen kan sole seg litt ekstra i glansen av hverandres prektighet.
- Og skulle det en gang i mellom skje at prisen går til mordere, tyranner, krigførere eller andre som ikke akkurat fyller de krav som Nobel nevnte i sitt testamente, - ja da finnes det alltid bortforklaringer. Og da får det visst heller være at man i utlandet lurer på hva vi holder på med her oppe i nord. For ikke å snakke om at fredsprisen bidrar til å opprettholde utlendingenes sammenblanding av Norge og Sverige.
- Så kom ikke og si at Den Norske Nobelkomité ikke får ting til å skje!

- Denne gangen har Komitéen prestert å gi prisen til en person som ikke bare fører to kriger på én gang, men som har sagt mange gode og riktige ting og i det hele tatt virker som en drivandes kjekk kar. Dessuten har han så massevis av makt at den sikkert også kan brukes til noe fredelig. Ved å gi prisen til president Obama, har Komitéen gitt ham et utvetydig budskap: *"Hør her, Mr. President, du har jo ikke akkurat gjort så mye for freden, men ved å ta imot denne prisen vil du sikkert komme til å gjøre det. For med det påtar du deg jo samtidig en forpliktelse til å leve opp til våre forventninger."* Komitéen prøver altså i virkeligheten å bestikke presidenten til å pålegge seg selv begrensninger på hans eget handlingsrom. Hvor smart er det, mon tro?
- Barack Obama har reagert på pristildelingen med den høflighet som sømmer seg en statsmann som til alt overmål også er en dannet person. Men Nobelkomitéen har klart å sette presidenten i en pinlig situasjon overfor amerikanske media og offentlig opinion. Noen har kalt det å gjøre ham en bjørnetjeneste.
- Hvor begeistret tror vi at Obama *egentlig* er for denne umusikalske formen for dra-hjelp? Antagelig synes han at vi er en gjeng med *nisser*.
- Vel, ham om det, kan man jo si.
- Men på Aftenpostens forside i dag finner vi bildet av en *nisselue*, med hovedoppslaget om at *vi nordmenn er Europas mest naive folkeferd*. Jeg har en mistanke om at Nobels fredspris er en god del av grunnen til dette festlige omdømmet.
- Og da kan vi spørre oss selv om dette er noe som *vi* er komfortable med? Hva kan vi i så fall gjøre med det? Jeg sier ikke mer, takk for oppmerksomheten!

Odd Gunnar Skagestad